

Nr 106.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag av statsmedel till gäldande av förra kamreraren vid Ruda—Finsjö—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägsaktiebolag Maria Wijkströms avgifter till enskilda järnvägarnas pensionskassa; given Stockholms slott den 15 februari 1935.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet:

Jag anhåller att få underställa Kungl. Maj:ts prövning fråga om bidrag av statsmedel för bevarande av förra kamreraren vid Ruda—Finsjö—Oskarshamns järnvägsaktiebolag och Ruda—Älghults järnvägsaktiebolag Maria Wijkströms, född Örnmark, pensionsrätt i enskilda järnvägarnas pensionskassa.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Wijkström, som är änka, är född den 17 december 1877 och alltså 57 år gammal;

att hon erhållit anställning såsom kamrer och kassör vid Ruda—Finsjö—Oskarshamns järnvägsaktiebolag år 1908 och vid Ruda—Älghults järnvägsaktiebolag år 1919, vilka anställningar hon innehaft intill dess nämnda bolag i november 1931 försatts i konkurs;

att exekutiv auktion å bolagen tillhöriga Oskarshamn—Ruda och Ruda—Älghults järnvägar förrättats den 10 maj 1932, därvid järnvägarna inropats av riksgäldskontoret;

att järnvägarna sedermera enligt bemyndigande av riksdagen försålts till Östra Smålands järnvägsaktiebolag med tillträde den 16 juli 1932;

att änkefru Wijkström, som allt intill tiden för konkursernas avslutande i december 1932 biträtt konkursförvaltningarna med kamrerargörömål, därefter icke kunnat erhålla fortsatt anställning;

att hon under de senare åren av sin anställning åtnjutit en avlöning av 3,000 kronor för år, för vilket belopp hon jämväl är delägare i enskilda järnvägarnas pensionskassa;

att pensionsavgifter för änkefru Wijkström erlagts till nämnda kassa med sammanlagt 539 kronor 52 öre för år, varav bolagen betalt 23 kronor 55 öre och hon själv 21 kronor 41 öre månatligen;

att änkefru Wijkström, under förutsättning att föreskrivna avgifter till kassan erläggas, enligt reglementet för kassan är berättigad att vid uppnådd ålder av 63 år eller, under vissa villkor, vid tidigare inträdd arbetsförmåga komma i åtnjutande av pension till belopp av 2,100 kronor för år;

att änkefru Wijkström har två söner, av vilka den ene, som är gift, är ingenjör och sedan år 1933 anställd såsom icke-ordinarie tjänsteman hos marinförvaltningen med en avlöning av omkring 5,900 kronor för år, under det att den andre sonen, vilken är ogift, efter avlagd filosofie licentiatexamen nyligen vunnit anställning såsom lärare;

samt att sönerna, av vilka den yngre har avsevärda studieskulder, icke torde vara i stånd att helt draga försorg om moderns uppehälle eller att bestrida hennes avgifter till enskilda järnvägarnas pensionskassa.

I skrivelse den 2 februari 1933 gjorde *fullmäktige i riksgäldskontoret* framställning hos Kungl. Maj:t i syfte att understöd av statsmedel måtte beredas åt, bland andra, änkefru Wijkström. I nämnda skrivelse anförde fullmäktige, såvitt angår änkefru Wijkström, i huvudsak följande:

Vid inköp å exekutiv auktion eller eljest av enskilda järnvägar för statens räkning torde under tidigare år hela den vid sådana järnvägar anställda personalen utan undantag hava övertagits av statens järnvägar respektive det enskilda företaget, till vilket vederbörande järnväg efter statsförvärvet blivit försäld. Under de senaste åren hade emellertid vid statsförvärv av enskilda järnvägar och dessas övertagande av statens

järnvägar i fråga om personalen tillämpats mera restriktiva bestämmelser av innebörd, att icke-ordinarie personal och sådan, som blivit ordinarie under viss kortare tid före statsförvärvet, ej garanterats fortsatt anställning, varemot all äldre ordinarie personal erhållit sådan anställning eller förtidspensionerats, varjämte statens järnvägar åtagit sig erläggande av de pensionsavgifter, som det ålåg såväl de anställda som järnvägsförvaltningarna att inbetala. Oskarshamn—Ruda och Ruda—Älghults järnvägar hade visserligen efter statsförvärvet ej övertagits av statens järnvägar utan försålts till annat enskilt järnvägsföretag. Enligt fullmäktiges uppfattning vore det emellertid obilligt, om dessa förhållanden skulle föranleda till att änkefru Wijkström, som den nye ägaren ej kunnat bereda anställning, skulle lämnas utan pension eller understöd. Fullmäktige ansåge sig därför böra föreslå, att staten trädde emellan genom att bevilja visst understöd. För egen del funne fullmäktige skäligt, att understöd av statsmedel bereddes änkefru Wijkström *dels* genom tillerkännande åt henne av pension till belopp av 2,100 kronor för år, *dels ock* genom årlig inbetalning till enskilda järnvägar-nas pensionskassa av 539 kronor 52 öre för vidmakthållande av hennes pensionsrätt hos kassan. Understödet syntes böra utgå till den tidpunkt, då rätt till pension från nämnda kassa för henne inträdde.

I utlåtande den 24 februari 1933 över omförmälda framställning anförde *järnvägsstyrelsen* bland annat:

Då ifrågavarande anställningshavare, såvitt handlingarna utmärkte, aldrig innehåft anställning i statens tjänst, syntes det innebära ett med hänsyn till konsekvenserna synnerligen betänkligt frångående av hittills tillämpade principer, om pension eller annat understöd av statsmedel skulle beviljas. Visserligen hade sådan personal vid f. d. Härnösand—Sollefteå järnväg, som ej bibehållits i statens järnvägars tjänst, förtidspensionerats, men härvid vore att märka — förutom att vederbörande dock någon tid varit anställda hos statens järnvägar — att sagda pensionering grundade sig på statens järnvägars *kontraktsenliga* skyldigheter, sådana de fastställdes i avtalet om statens inlösen av banan. I själva verket vore här alltså fråga om en del av det pris, staten jämlikt det frivilliga avtalet haft att gälda för banan.

Helt annorlunda ställde sig givetvis saken då, såsom i nu förevarande fall, understöd ifrågasattes för personal vid järnvägar, som staten nödgats endast för skyddande av sina fordringar förvärva i *exekutiv ordning*. Mot dessa personer hade ju staten inga särskilda vare sig juridiska eller moraliska förpliktelse och berörda hänseende, då det icke kunnat beredas dem fortsatt anställning. Staten intog nämligen i detta fall ingen annan ställning än vilken som helst kreditgivare i motsvarande situation. Det syntes för övrigt föreligga så mycket mindre skäl för beviljande av understöd i förevarande fall som den ifrågavarande banan icke drevs av staten.

Styrelsen kunde alltså för sin del icke tillstyrka statsunderstöd.

Därest emellertid de principiella betänkligheter, varåt styrelsen givit uttryck, icke skulle tillmätas avgörande betydelse, syntes det styrelsen, att i varje fall understöd borde utgå allenast för det fall, att trängande behov kunde anses vara förhanden, och blott med därav betingat belopp.

Beträffande Wijkström syntes det styrelsen, att, därest hon skulle befinnas vara i behov av understöd, högre sådant dock ej borde ifrågakomma än att hon efter erläggande av henne åvilande pensionsavgifter

hade kvar till livsuppehälle ett belopp, motsvarande vad som plägade tillerkännas änkor efter vissa befattningshavare med ungefär liknande tjänsteställning vid statens järnvägar.

Statskontoret anförde i utlåtande den 31 mars 1933 bland annat:

Såsom förutsättning för beviljande av pension eller understöd av statsmedel hade plägat fordras, att vederbörande varit anställd i statens tjänst. Så vore emellertid ej fallet beträffande nu ifrågavarande befattningshavare. Ett avsteg från berörda princip i detta fall syntes statskontoret så mycket betänkligare som det med hänsyn till de enskilda järnvägarnas alltmera försämrade ekonomiska ställning syntes vara ganska sannolikt, att staten inom den närmaste framtiden såge sig nödsakad att på liknande sätt övertaga ytterligare ett antal dylika järnvägar. Statskontoret kunde för sin del icke finna skäl föreligga för statsverket, som lidit betydande kapitalförluster å utlämnade lån till de enskilda järnvägarna, att åtaga sig ytterligare utgifter för understöd åt personal, som under sådana omständigheter, som i detta fall vore för handen, blivit överflödig.

Därest emellertid Kungl. Maj:t skulle finna omständigheterna i förevarande fall böra föranleda beviljande av något understöd av statsmedel, ansåge statskontoret, att dylikt understöd borde utgå med högst det belopp, som vederbörande befattningshavare hade att erlægga i pensionsavgifter till de enskilda järnvägarnas pensionskassa, och detta allenast i fall, då trängande behov kunde anses föreligga.

Sedan fullmäktige i riksgäldskontoret erfarit, att ärendet ej komme att föranleda proposition till 1933 års riksdag, återkallade fullmäktige i skrivelse den 18 maj 1933 den hos Kungl. Maj:t gjorda framställningen.

Hos Kungl. Maj:t har därefter änkefru Wijkström i en den 1 november 1933 dagtecknad skrift hemställt, att bistånd måtte beredas henne i enlighet med riksgäldsfullmäktiges i förenämnda skrivelse den 2 februari 1933 framlagda förslag. Till stöd för ansökningen har änkefru Wijkström anfört, bland annat, att hon trots att hennes hälsotillstånd icke lade hinder i vägen för förvärvsarbete icke lyckats vinna någon ny anställning samt att hon på grund härav och då hon saknade egna medel till sitt uppehälle befunne sig i bekymmersamma ekonomiska förhållanden.

I utlåtande den 27 februari 1934 över sistnämnda ansökning har *järnvägsstyrelsen*, under åberopande av sitt den 24 februari 1933 avgivna utlåtande, anfört följande:

Styrelsen finner sig alltjämt vara på grund av principiella betänkligheter förhindrad tillstyrka, att understöd av statsmedel beredes sökanden.

Därest emellertid Kungl. Maj:t skulle finna omständigheterna i förevarande fall böra föranleda beviljande av dylik förmån, anser styrelsen, att understödets belopp bör bestämmas antingen i enlighet med statskontorets i dess utlåtande den 31 mars 1933 under nyss angivna förutsättning framställda förslag i ämnet eller, om detta skulle befinnas alltför snävt, efter de grunder, som i styrelsens tidigare utlåtande föreslagits såsom skäligen i förevarande fall.

Statskontoret har i utlåtande den 3 mars 1934 anfört följande:

Statskontoret finner icke anledning frånträda sin tidigare uttalade principiella ståndpunkt i föreliggande understödsfråga. Statskontoret vidhåller även den uppfattning, åt vilken ämbetsverket förut givit uttryck, nämligen att understöd av statsmedel i varje fall icke bör ifrågakomma i vidare mån än att detsamma motsvarar de avgifter, sökanden har att erlägga till enskilda järnvägarnas pensionskassa, intill dess rätt till pension från kassan kan medgivas henne.

Sedan *fullmäktige i riksgäldskontoret* beretts tillfälle att avgiva yttrande över änkefru Wijkströms nu förevarande ansökning, hava fullmäktige i skrivelse den 21 juni 1934 anfört, att fullmäktige ansåge sig kunna vidhålla sin förut uttalade uppfattning, att särskilda omständigheter syntes tala för, att bistånd bereddes änkefru Wijkström *dels* genom tillerkännande åt henne av pension till ett belopp av 2,100 kronor för år, *dels ock* genom årlig inbetalning till enskilda järnvägarnas pensionskassa av 539 kronor 52 öre för vidmakthållandet av hennes pensionsrätt hos kassan.

Då änkefru Wijkström icke varit anställd i statens tjänst, synes det mig ur principiell synpunkt i hög grad tveksamt, huruvida understöd från statens sida bör lämnas henne. Jag vill emellertid erinra, att 1933 och 1934 års riksdagar bemyndigat fullmäktige i riksgäldskontoret att i ett likartat fall, avseende förre lokomotivmästaren vid Varberg—Ätrans järnväg Anton Larsson, bestrida för delaktighet i enskilda järnvägarnas pensionskassa stadgade avgifter. Även om de förhållanden, som åberopats i det föreliggande ärendet, ej synas vara lika ömmande som de omständigheter, vilka förelågo beträffande Larsson, vill jag dock icke motsätta mig, att den gjorda framställningen såtillvida tillmötesgås, att statsverket lämnar ett bidrag till bestridande av sökandens avgifter till enskilda järnvägarnas pensionskassa för att möjliggöra för henne att bevara sin pensionsrätt i kassan. Detta bidrag torde emellertid böra begränsas till att motsvara hälften av de erforderliga avgifterna. Ett bifall härtill skulle innebära, att staten skulle erlägga ungefärligen den del av avgifterna, som tidigare bestritts av de enskilda järnvägsbolagen. Enligt vad jag inhämtat har sökanden, i avbidan på prövningen av frågan om understöd av statsmedel, erhållit anstånd med erläggande av avgifter, belöpande å tiden efter den 30 juni 1932. Även till de sålunda redan förfallna avgifterna torde staten böra bidraga i den utsträckning nyss angivits. Såsom villkor för det ifrågasatta bidraget bör gälla, att återstående delen av avgifterna erlägges av sökanden.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att från förslagsanslaget till riksgäldskontoret: övriga

Kungl. Maj:ts proposition nr 106.

omkostnader bestrida hälften av de för förra kamreren vid Ruda—Finsjö—Oskarshamns järnvägsaktiebolag och Ruda—Älghults järnvägsaktiebolag Maria Wijkströms, född Örnmark, delaktighet i enskilda järnvägarnas pensionskassa stadgade avgifterna till kassan, i vad dessa avse tiden från och med den 1 juli 1932 intill dess rätt till pension från kassan må tillkomma Wijkström; dock under villkor att återstående delen av samma avgifter erlägges av Wijkström.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

P. J. Arrhenius.